

"Karta neformální péče"

Aktivita č. 4 „Karty“ sociálních služeb

Podpora procesů v sociálních službách

Identifikace neformální péče

Neformální péčí se rozumí péče poskytovaná rodinným příslušníkem nebo jinou osobou mimo rámec formalizovaných sociálních či zdravotnických zařízení, a to osobě se sníženou soběstačností, která je závislá na pomoci jiné fyzické osoby.

Neformální péče většinou označuje péči poskytovanou rodinnými příslušníky, přáteli, sousedy, dobrovolníky. Za rodinné pečovatele se obvykle považují manželé/partneři, rodiče, děti či jiní členové rodiny pravidelně poskytující neformální péči.

Formální vs. neformální péče

Neformální péče

- Neformální péče se odehrává v kontextu vztahu vymezeného afektivními vazbami.
- Je poskytována rodinou, blízkými příbuznými, přáteli nebo sousedy. Úkoly a povinnosti pečující osoby jsou větší než v běžném recipročním vztahu dospělých.
- Pečující osoba není profesionálem (toto nevylučuje absolvování kurzů zaměřených na podporu dovedností spojených s pečovatelskými úkony).
- Pečující osoba neuzavírá smlouvu o poskytování péče (vyjma asistenta sociální péče).
- Odměna pro pečující osobu není definována. Neformální péče není placenou činností ve smyslu pracovního práva.
- Při poskytování neformální péče nejsou stanoveny časové limity (tedy poskytování péče "od... do").
- Úkoly zahrnují emocionální podporu, přímé poskytování služeb, spolupráci s formálními poskytovateli služeb a finanční podporu.
- Péče je obvykle poskytována jen jedné osobě.

- Neformální péče je charakterizována ekonomickou neviditelností¹.

Formální péče

- Služby jsou poskytovány kvalifikovaným personálem (kvalifikace je vyžadována právními předpisy).
- Služby jsou poskytovány na základě smluvního vztahu.
- Osoby poskytující péči vykonávají tuto činnost za odměnu a vyplývají pro ně závazky z pracovního práva nebo právních norem upravujících podnikatelskou činnost.
- Existují časové limity.

Spolupráce s formálními poskytovateli sociálních služeb

Sdílená péče = Kombinace formální sociální služby a neformální péče.

- Sociální poradenství
- Služby sociální péče
 - Osobní asistence (§ 39)
 - Pečovatelská služba (§ 40)
 - Tísňová péče (§ 41)
 - Odlehčovací služby (§ 44)
 - Centra denních služeb (§ 45)
 - Denní stacionáře (§ 46)
 - Týdenní stacionáře (§ 47)
- Služby sociální prevence
 - Raná péče (§ 54)
 - Telefonická krizová pomoc (§ 55)
 - Tlumočnické služby (§ 56)
 - Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (§ 66)
 - Sociálně terapeutické dílny (§ 67)
 - Sociální rehabilitace (§ 70)

¹ Collings (in Goodhead, 2007, s. 17)

Asistent sociální péče

Neformální péče zahrnuje činnosti poskytované **asistentem sociální péče** podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen "zákon"). Asistentem sociální péče může být pouze fyzická osoba (například soused/ka), která je starší 18 let věku a zdravotně způsobilá. Zdravotní způsobilost se posuzuje podle § 29 odst. 1 písm. e) zákona. Asistent sociální péče je povinen s osobou, které poskytuje pomoc, uzavřít **písemnou smlouvu** o poskytnutí pomoci. Náležitostmi smlouvy je označení smluvních stran, rozsah pomoci, místo a čas poskytování pomoci a výše úhrady za pomoc. Asistent sociální péče nemá zákonnou povinnost se registrovat,

Příspěvek na péči a neformální péče

Nárok na příspěvek má osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle § 8 zákona, **pokud jí tuto pomoc poskytuje osoba blízká nebo asistent sociální péče.**

Zákon stanoví **povinnosti osoby blízké nebo asistenta sociální péče** ve vztahu k příspěvku na péči (povinnost písemně ohlásit příslušné krajské pobočce Úřadu práce přijetí oprávněné osoby k hospitalizaci a propuštění z hospitalizace, a to ve lhůtě do 8 dnů ode dne, kdy tato skutečnost nastala, pokud tuto povinnost nemůže splnit příjemce příspěvku.).

Cílové skupiny

Cílová skupina neformální péče je charakterizována **potřebou pomoci a podpory** jiné fyzické osoby z důvodu snížené soběstačnosti při obstarávání péče o vlastní osobu nebo při zajišťování chodu domácnosti.

Věková kategorie

Bez omezení věku.

Potřeby cílové skupiny

- Emocionální
- Psychologické

- Sociální
- Běžné aktivity denního života
- Obstarávání domácnosti
- Zdravotní péče
- Finanční pomoc

Potřeby pečující osoby

A) Emocionální, psychologické, sociální potřeby

- Psychická podpora, citlivý přístup, povzbuzení.
- Podpora od okolí, podpora od rodiny a blízkých osob.
- Výměna zkušeností.
- Ocenění a respekt společnosti.
- Odpočinek.
- Seberealizace.

B) Potřeba bezpečí, materiálního zázemí

- Odpovídající bytové podmínky.
- Finanční (materiální) zajištění ve vztahu k poskytované péči.

C) Potřeby spojené s praktickou pomocí při zajišťování péče

- Pomoc s organizací péče o domácnost.
- Dostupnost komplexních informací.
- Dostupnost kompenzačních pomůcek.
- Dostupné a kvalitní sociální služby, široká nabídka a možnost výběru, návaznost služeb.

D) Široké spektrum potřeb spojené s problematikou zaměstnání

E) Okruh potřeb pečujících ve vztahu k regionu

1. Dostupnost služeb /místem, časem, cenou, kapacitou, zaměřením/
2. Kvalita veřejných služeb
3. Dostupnost informací

4. Vzdálenost služby
5. Finanční možnosti
6. Nezaměstnanost – pracovní příležitosti²

Činnosti realizované neformální péčí

- Zdravotní péče
- Ostatní péče o osobu
- Péče o domácnost
- Návštěvy, psychologická a emocionální podpora
- Jiná pomoc mimo domácnost (doprovod k lékaři, komunikace s úřady apod.)

Místo realizace neformální péče

Neformální péče je poskytována v přirozeném prostředí uživatele. Přirozeným sociálním prostředím se podle zákona rozumí rodina a sociální vazby k osobám blízkým, domácnost osoby a sociální vazby k dalším osobám, se kterými sdílí domácnost, a místa, kde osoby pracují, vzdělávají se a realizují běžné sociální aktivity.

Skryté náklady neformální péče

- Zdravotní a psychologické dopady na pečující osobu
- Ztížení společenského uplatnění a uplatnění na trhu práce pečující osoby

Rizika pro pečující osobu

A) Psychologická, emocionální rizika

- Psychická vyčerpanost, stres...

B) Sociální a sociálně ekonomická rizika

- Sociální izolace.
- Riziko sociálního vyloučení.

C) Zdravotní rizika

D) Ekonomická rizika, rizika spojená se zaměstnáním

- Pokles životní úrovně.

² II. Výstup pracovní skupiny Pečující osoby: Co potřebují pečující osoby? Národní centrum podpory transformace sociálních služeb, 2012.

- Limity v pracovním uplatnění, pokles pracovních dovedností až ztráta pracovních návyků (při dlouhodobé péči).
- Ztráta dosavadního zaměstnání.
- Nízké příjmy v důsledku pečování až riziko chudoby.
- Nedostatek a nedostupnost zdrojů.

Kumulace rizik = sociální vyloučení pečující osoby

Vybraná ustanovení zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve vazbě na neformální péči (osoba blízká, asistent sociální péče)

§ 7

§ 16

§ 21

§ 21a

§ 29

§ 52

§ 83

§ 106

§ 120

Použité zdroje

GOODHEAD, A., McDONALD, A. 2007. *Informal caregivers: literature review: a report prepared for the national health committee*. Wellington: National Health Committee.

Informal care in the long-term care systém European Overview Paper. Athens/Vienna, May 2010.

Kol. autorů: *Analýza kapacit a sítě poskytovatelů dlouhodobé péče*. Projekt Podpora procesů v sociálních službách. Aktivita č. 12, 2011.

Výstup pracovní skupiny Pečující osoby (č. 2): *Co potřebují pečující osoby?* Národní centrum podpory transformace sociálních služeb, 2012.